

<https://doi.org/10.15407/uhj2025.04.217>

УДК 32.22/28(477.62)

Ярослава ВЕРМЕНИЧ

докторка історичних наук, професорка, член-кореспондент НАН України,

завідувачка відділу історичної регіоналістики,

Інститут історії України НАН України (Київ, Україна)

verrosla@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4445-9492>

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ БЕЗПЕКОВОГО ДИСКУРСУ РЕГІОНАЛІСТИКИ В УМОВАХ МІЛІТАРНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

Мета — аналіз концептуальних підходів до формування безпекового дискурсу регіоналістики як гуманітарного ресурсу оптимізації національної та регіональної безпекової політики України. **Методологія** базується на застосуванні парадигм безпекознавства, які орієнтовані на теоретичне обґрунтування стійкості безпекової сфери, осмислення феномена культури безпеки, вироблення методологічного інструментарію для вивчення проблем глобальної, національної й регіональної безпеки. **Наукова новизна.** Інноваційне використання методології безпекознавства обумовило репрезентацію безпекового дискурсу регіоналістики як онтологічної системи, підпорядкованої проясненню сутності регіональних конфліктів в українському соціокультурному просторі та моделюванню стратегій збалансованого регіонального розвитку у военний і повоєнний час. **Висновки.** Доведено, що лише усталена система культури безпеки може стати запорукою захищеності державних інтересів та національних цінностей, передумовою сталого розвитку суспільства, створення можливостей для реагування на мілітарні виклики й відновлення безпекового середовища України. У сучасних реаліях нагальною потребою стає окреслення концептуальних меж безпекового дискурсу регіоналістики як стратегічного ресурсу культури безпеки, що концентрується на питаннях ментальності, ідентичності, формує суспільну думку та впливає

Цитування: Верменич Я. Концептуалізація безпекового дискурсу регіоналістики в умовах мілітарних викликів сучасності. *Український історичний журнал*. 2025. № 4 (583). С. 217—234. <https://doi.org/10.15407/uhj2025.04.217>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ISSN 0130-5247. Український історичний журнал. 2025. № 4 (583)

на ухвалення політичних рішень на регіональному рівні. Наголошено, що вдосконалення системи інформаційної безпеки й розвиток інформаційної культури мають розглядатись як стратегічні орієнтири української безпекової політики.

Ключові слова: інформаційно-культурна безпека, безпековий дискурс, регіоналістика, регіональний розвиток, стратегічний наратив.

У періоди стабільного еволюційного розвитку обрії майбутнього, доступні для споглядання, здаються максимально далекими й легко прогнозованими. Рух прямою дорогою дозволяє бачити перспективу та орієнтуватись у просторово-часових координатах її досягнення. Зовсім інша справа — період трансформаційних змін, коли обрії стискаються до мінімуму внаслідок присутності множинних «перехресних» шляхів і «крутих поворотів». Майбутнє починає лякати своєю невизначеністю й невідомістю, а впевненість у завтрашньому дні раптово зникає. За таких умов одним з онтологічних ресурсів осмислення варіативності, ризикованості та конфліктності людського буття стає безпековий дискурс («the discourse of security», «security discourse»); він же використовується і як дієва стратегічна модель подолання наявних викликів та небезпек. У мілітарних реаліях безпековий дискурс починає відігравати центральну роль у формуванні суспільних уявлень щодо масштабів реальних загроз, консолідації зусиль для протистояння небезпечним ситуаціям і мобілізації наявних ресурсів для відновлення безпекового середовища.

Феномен безпеки сьогодні розглядається не лише у військовому чи політичному вимірі — він дедалі частіше охоплює широкий спектр інформаційних, соціальних, економічних, культурних та екзистенційних аспектів. Відповідно виникає нагальна потреба в осмисленні концептуальних меж безпекового дискурсу як особливого виду комунікативно-інформаційних практик, що концентруються на питаннях безпеки, формують суспільну думку й чинять вплив на ухвалення політичних рішень. Безпековий дискурс є ключовим інструментом координації взаємодії суспільства та держави в розв'язанні питань, пов'язаних із загрозами, небезпеками, їх подоланням згідно з засадами усталеної безпекової політики. Очевидно, що вироблення теоретико-методологічних детермінант аналізу безпекового дискурсу й об'єднання різних наукових парадигм безпекознавства на засадах міждисциплінарності становить стратегічне завдання сучасної соціогуманітаристики.

Безпекознавство — науковий напрям, зосереджений на комплексному дослідженні стійкості у сфері національної безпеки — розглядається сьогодні як один із чинників реалізації державної безпекової політики. На безпекознавство покладається завдання розкриття сутності культури безпеки, актуалізації застосування принципу безпекоцентризму, вироблення теоретико-методологічного інструментарію та категоріально-понятійного апарату для вивчення проблем глобальної, національної, регіональної безпеки. В науковому просторі безпекознавства формується своєрідне поле концептуального аналізу, в якому органічно поєднуються напрацювання різних галузей знань, що дотичні до безпекової проблематики й акцентують на концептуально-методологічних інноваціях у дослідженні феномена безпеки.

Пошуки стратегій реагування на мілітарні виклики сьогодення виразно засвідчують, що доба усвідомлення необхідності ретельного студіювання проблем, пов'язаних із феноменом культури безпеки, нарешті настала. У світі формується нова система глобальної та регіональної безпеки, активізується діяльність міжнародних інституцій зі створення аналітичних центрів вивчення безпекової проблематики. Для України, яка є геополітичним центром Європи, надійна система безпеки виступає необхідною умовою її функціонування й повоєнного відновлення. Невідкладною стає потреба генерування прогностичних моделей стабілізації глобально-регіональної безпекової ситуації з метою максимальної реалізації національних інтересів. Варто розуміти, що в умовах існування реальних та екзистенційних небезпек безпековий дискурс постає одним з елементів стійкості безпекової системи держави в контексті ідентифікації загроз, мобілізації ресурсів для їх подолання й легітимації необхідних безпекових заходів.

У статті, спираючись на попередні публікації про застосування регіонально-просторових кластерів у формуванні українських безпекових студій [1, с. 30—43], зроблено спробу концептуалізації безпекового дискурсу регіоналістики як гуманітарного ресурсу державної безпекової політики України, що формується у відповідь на виклики глобалізації. Розглянуто теоретико-методологічні параметри безпекового дискурсу, проаналізовано його аналітично-прогностичний потенціал у мережі стратегічних наративів, які є ключовими інформаційно-безпековими інструментами сучасної геополітики. Суттєва актуалізація проблем, пов'язаних із формуванням системи інформаційної безпеки та культури у світовій і вітчизняній соціогуманітаристиці, дещо утруднюють репрезентацію узагальненого історіографічного масиву подібних студій. Можливо, у цьому й немає потреби в межах статті, адже зрозуміло, що теоретико-методологічні дослідження вибудовуються на основі ретельного аналізу наукових праць.

Стрімкі зміни архітектури глобальної та регіональної безпеки вчергове підтверджують думку про те, що гарантій повного захисту від небезпек і конфліктних ситуацій не існує. Жодне суспільство не може бути стовідсотково стійким у безпековому вимірі, втім досягнення й підтримання безпекової міцці має стати постійним процесом із заданою метою [2, с. 213—229]. Могутність держави вимірюється її ресурсно-соціальним потенціалом як сукупності наявних матеріальних і духовних можливостей, що використовуються для досягнення її геополітичних цілей та обумовлюють безпековий розвиток. Саме геополітична сфера є однією з тих, де настання загроз найбільш ймовірне, а їх наслідки можуть бути надто руйнівними. Високий ступінь невизначеності й непередбачуваності глобального безпекового середовища, посилення геополітичного суперництва потребують формування чіткої державної політики запобігання геополітичним загрозам та активного реагування на них.

Сформований міжнародними відносинами геополітичний простір держави існує як об'єктивна реальність. Утім, суб'єктивна модель геополітичної реальності репрезентується на символічно-дискурсивному рівні. Саме на ньому формуються моделі орієнтації людини й соціуму у просторі, які дають можливість визначати

вектори розвитку та стратегічні безпекові пріоритети. Інформаційно-символічна інфраструктура суспільства становить потужний ресурс для формування дискурсивного простору, в якому відбувається як взаємодія, так і зіткнення різних модусів реальності. В безпековому дискурсі таке зіткнення зазвичай контрверсійне й варіативно-інтерпретаційне. Дискурсивні практики реалізуються крізь призму діаметрально протилежних стратегічних наративів, а інтерпретації подій безпосередньо залежать від форм і параметрів їх концептуалізації. Невизначеність стратегічних наративів обумовлює множинність інтерпретацій реальності, зниження якості інтелектуального аналізу ситуації та появу гібридних когнітивно-сміслових систем.

Гібридні наративи здатні формувати потрібне семантичне поле в інформаційному просторі, вводити в масову свідомість ту чи іншу репрезентацію подій і смислів. Наратив сприймається як фрагмент моделі світу, котра структурує дійсність та утворює в ній потрібну логічність і системність. Реальність певним чином вкладається в дискурс наративу, що значно спрощує як отримання інформації, так і її адекватну оцінку. Історичні образи, що формуються в дискурсивних практиках у вигляді «картин-репрезентацій», мають властивість швидко відокремлюватися від суб'єктів пізнавальної діяльності, створюючи багато у чому ілюзорний світ символів, знаків, культурних кодів. Гібридна семантика набуває ознак реальної системи зі специфічною сукупністю явних і прихованих смислів. Віднайти та виявити такі смисли особливо важливо в мілітарних реаліях, в умовах активного впровадження моделей інформаційно-сміслових впливів. Без урахування чинника семантичних змін, який вважається одним із ключових у концептуалізації політичних дискурсів, протистояти гібридним наративам украй складно [3].

Ідея «текстуалізації» світу та його символічного бачення крізь призму текстів і контекстів не нова, спроби її розробки належать М. Фуко й Ж. Дерріді. Розглядаючи мову не як нейтрального посередника між реальністю та уявленням, а як утворення, іманентне реальності, Ж. Дерріда наголошував на текстуалізації, яка «заволодіває онтологією» та перетворює весь світ на «текстуалізований» простір. У його баченні, сенс поняття «не-договореного» не пов'язаний із приховуванням чи викривленням інформації, а близький до відчуття, що виникає внаслідок її «відкритості» і транспарентності. «Проблемне поле невизначеності» у «просторі текстуалізації» Ж. Дерріда пропонує опанувати за допомогою деконструкції — «роботою із частинами тексту, словами і реченнями, оскільки в процесі філософствування початкове слово здатне швидко перетворюватися на свій власний слід» [4, с. 59—72].

Сучасний «простір текстуалізації» набуває ознак (не)усвідомленої когнітивної парадигми й соціальної практики, в якій аналіз процесу генерування дискурсу важить більше, ніж сам дискурсивний продукт. Аналіз дискурсу відбувається за допомогою застосування аналітичних інструментів, які дають можливість структурувати норми, схеми і правила, за якими конструюється наратив та прогнозувати його можливі соціальні наслідки. За Т. ван Дейком, аналіз дискурсів є стратегічним завданням у консультуванні політиків, відповідальних за розповсюдження дискурсу, що впливає на дії громадян; просвітництві громадян щодо засобів маніпулювання й дезінформації в медіа; розробці професійних етичних кодексів для журналістів;

кооперації з громадськими організаціями в боротьбі проти проявів соціальної нерівності й дискримінації. На думку вченого, всі соціальні проблеми продуктивніше вивчати в єдиному трикутнику «дискурс — пізнання — суспільство», де «жодний із цих вимірів не може бути зрозумілим без іншого» [5, с. 8, 23—26].

Головний результат функціонування того чи іншого дискурсу полягає у спрямуванні його стратегічного вектора на об'єднання чи роз'єднання суспільства. Щоб зрозуміти цю направленість в українських реаліях, треба відповісти на низку питань, серед яких пріоритетними є ті, що пов'язані з формуванням простору ідентичності держави й означенням ресурсного потенціалу творення консолідаційної ідентичності українців. Завдання суттєво ускладнюється тим, що проблематика ідентичності традиційно репрезентується у вигляді амбівалентних дискурсів, спрямованих на актуалізацію різновекторних інтерпретацій, контекстів і смислів. Когнітивно-семантична дихотомія обумовлює ситуацію, за якою основоположні константи отримують суперечливі значення, що дозволяє конструювати гібридний дискурсивний простір. Безперечно мав рацію М. Фуко, зазначаючи, що дискурс — це «те, що є об'єктом очікуваного, те, заради чого йде боротьба, те, чим ведеться боротьба, влада, якою прагнуть заволодіти» [6, с. 89—102].

Комплекс пов'язаних з ідентичністю проблем безпосередньо корелює з такими домінантними соціально-політичними категоріями, як національна ідея та національний інтерес. З огляду на те, що конструювання ідентичності — це стратегія цілепокладання і смислоутворення нації, онтологічний аналіз закономірностей ідентифікаційної динаміки дозволяє репрезентувати «вузлові точки» формування й функціонування національної свідомості як багатовимірної синергетичної системи. Для творення ідентичності необхідний відповідний ресурсний потенціал, який базується на усталених переконаннях людини та соціуму, спільних історичному минулому, культурі, політичних принципах, соціальних практиках і просторі. Гетерогенність українського суспільства є наслідком об'єктивних просторових та культурно-історичних факторів, пов'язаних із поліетнічним складом населення, полікультурною історичною спадщиною, багатовекторним геополітичним розвитком і суттєвими регіональними відмінностями. До слушних думок Е. Сміта, який акцентував на ролі історичної території у формуванні ідентичності, а факторами консолідації нації визначав культурні зв'язки, що об'єднують в єдину політичну спільноту всіх, «хто має спільну історичну культуру та батьківщину» [7, с. 23—24], традиційно не дослуховуються...

Зрозуміло, що простір починає відігравати роль ідентифікаційного символу лише тоді, коли перестає бути просто життєвим середовищем і перетворюється на екзистенційну цінність. Сьогодні стало очевидним, що історію будь-якої країни неможливо зрозуміти без дослідження початків формування її частин і регіональних сегментів. Так само, як неможливо збагнути феномен європейської, хай і відносної, єдності без урахування ролі регіонального чинника в її становленні. Виникає чимало проблем, пов'язаних із геополітичною та історичною регіоналізацією, які в українському контексті небачено ускладнені мілітарними реаліями й нагальною потребою вироблення регіональних стратегій відновлення держави.

Знайти шляхи їх вирішення без використання ґносеологічного та аналітичного потенціалу сучасної регіоналістики навряд чи вдасться.

Всі ми є свідками істотного ускладнення динаміки глобального безпекового розвитку, позначеної присутністю нових регіональних конфліктів і девальвацією старих схем центр-периферійних відносин. Наслідком стає поява багатовекторних конфігурацій мережевих регіональних взаємодій, які не завжди підвладні аналізу без застосування спеціальної «оптики». Наївно було б уважати, що українська регіоналістика цю «оптику» вже повністю опанувала. І номенклатура видань із проблем регіонів та регіоналізації, й особливо мізерні їх тиражі поки що не дають підстав говорити про широке впровадження в Україні сучасних світових стандартів досліджень у сфері регіональних, а тим більше регіонально-безпекових студій. Але зміщення акцентів з етнічно орієнтованих національних гранднاراتивів у бік дослідження проблем, породжуваних територіальністю, уже саме по собі означає вихід у сферу регіонально-просторової історії [8—10]. Вона орієнтована на мережі, міграції, процеси взаємодії, «перехресні» зв'язки між соціальними групами, народами, країнами, культурами. У такому ракурсі в новому вимірі постають проблеми компаративного аналізу регіоналізації у європейському й світовому контекстах, а також транскордонних взаємозв'язків і взаємовпливів.

Осучаснена регіоналістика здатна виступати не лише як засіб моделювання оптимальної для кожної країни (і для міждержавних союзів) регіональної структури, але і як «теорія середнього рівня» для дослідження процесів, що в різні часи відбувались і відбуваються нині на рівнях, нижчих за глобальні й національні. Для нашої країни її значення беззаперечне. Завдання формування загальноєвропейського регіонального простору, в який прагне увійти й Україна, ставлять особливо високі вимоги щодо вироблення універсальної теорії регіоналістики та її модифікованих з врахуванням локальних особливостей варіантів. Майбутнє відновлення держави диктує необхідність як уважного вивчення історії її регіонального розвитку, так і вироблення алгоритмів теоретичного моделювання регіональних безпекових стратегій. Для цього уявляється важливим проаналізувати ті нові тенденції, які окреслюють предметне поле регіоналістики, простежити, як інтегрується нове бачення реалій повоєнного регіонального розвитку України у систему «дифузного світоустрою» і рухливої транскордонної динаміки, яку сформували сучасні глобалізаційні процеси. А також спробувати не просто окреслити науковий потенціал регіоналістики, але й диференціювати його за функціональними критеріями, пов'язаними з визначенням й обґрунтуванням довгострокових цілей сталого регіонального розвитку, які орієнтовані на відновлення країни й моделювання повоєнного безпекового середовища.

Зробити це цілком реально, адже сьогодні регіоналістика впевнено вступає у постнекласичний етап свого розвитку. Від попередніх (класичного та некласичного) цей етап відрізняє системний перегляд форм наукової діяльності: описово-пояснювальні трансформуються у проблемно-орієнтовані, вузько предметні інтегруються до комплексних програм із випереджувальними ідеями й прогнозними розрахунками. Людиноцентризм убачається головною прикметною рисою постнекласичного універсального еволюціонізму, який задає нові орієнтири цивілі-

зацийного розвитку і постулює нове бачення цілей та завдань наукового пізнання. Саме тому в теоретичній регіоналістиці увага фокусується насамперед на осмисленні соціальних функцій колективних регіональних кластерів і шляхів подолання проблеми «депресивності» й «конфліктності» регіональних суспільних систем.

Постнекласичні підходи до репрезентації регіону як суб'єкта політики обумовили істотне переосмислення усієї системи регіоналістики, насамперед тієї її частини, яка вивчає процеси регіоналізації у глобальному контексті. Політологи констатують усталення наукових основ міжнародного регіонознавства, покликаного вивчати закономірності процесу формування й функціонування соціально-політичних систем регіонів світу з урахуванням безпекових, історичних, демографічних, національних, релігійних, культурно-антропологічних, політико-правових, екологічних, природноресурсних особливостей, їх місця і ролі у міжнародному поділі праці й у системі міжнародних відносин [11]. Найчастіше цей новий напрям досліджень позначають терміном «world regional studies», але побутують і інші споріднені поняття: «international area studies», «global regional studies», «comprehensive regional studies».

Найбільш концептуалізованим у міжнародному регіонознавстві є геополітичний сегмент, орієнтований на дослідження процесів виникнення, трансформації, функціонування та взаємодії геопросторових політичних систем наднаціонального рівня, а також прогнозування їхнього розвитку. У геополітичних студіях акцент робиться на вивченні міжнародної регіоналізації, яка репрезентується як сукупність інтеграційних процесів у політичній, економічній, культурній та інших сферах суспільного життя, що призводить до формування наднаціональних геопросторових комплексів. Наголошується на «активному» характері міжнародної регіоналізації, що обумовлює виникнення у світі геополітичних макро-, мезо- й субрегіонів. Зрозуміло, що за сучасних умов пріоритетного значення набуває безпековий чинник геополітичної регіоналізації, пов'язаний з виробленням стратегій захисту від воєнних і терористичних загроз.

Чи має шанс українська регіоналістика вийти на рівень розвитку, який буде відповідати основним трендам міжнародного регіонознавства — поки що сказати важко. Утім, для вітчизняної соціогуманітаристики її оновлений когнітивний потенціал уже здатний запропонувати низку концептуальних новацій. По-перше, це можливість виявлення історичних початків регіональних проблем, які гальмують процеси сталого суспільного розвитку й формування консолідаційної моделі ідентичності. По-друге, підведення наукового фундаменту під визначення тенденцій регіоналізації, які мають довготривалий характер і з'ясування їх ролі в євроінтеграційних процесах. По-третє, інституалізація регіонального дискурсу українських безпекових студій та генерування стратегічних напрямів інформаційно-культурної безпеки, які здатні протистояти мілітарним викликам і загрозам на регіональному рівні. Без комплексного аналізу проблем і ризиків, створених браком цілісного бачення історичних особливостей формування простору ідентичності українських регіонів, займатись розробкою стратегічних пріоритетів державної регіонально-безпекової політики й прогнозуванням її ефективності навряд чи продуктивно.

Розробка й впровадження концепцій підвищення стабільності безпекового комплексу сучасних держав розглядається як один з провідних трендів світового регіонознавства. Акцентується важливість посилення інформаційно-культурної безпеки у зв'язку із загостренням минулих й активізацією нових регіональних конфліктів, які мають потужну ідентифікаційну частину. У цьому контексті вкрай важливо розуміти, що зі стабільністю інформаційно-культурної безпеки суспільства тісно пов'язана проблема відновлення й збереження ресурсу ідентичності нації. У форматі російсько-українського цивілізаційного протистояння вона набуває особливого загострення і потребує максимальної консолідації інтелектуальних зусиль, спрямованих на подолання історичних міфів, які міцно вкоренились у свідомості українців. В умовах екзистенційних викликів інформаційні дискурси й наративи варто розглядати як структурно-функціональні елементи безпекових практик і стратегічні вектори формування інформаційної культури суспільства.

Найбільш уразливим сегментом інформаційної культури є світоглядний дискурс минулого: пам'ять і «контрпам'ять», політизація історії та конструювання «місць пам'яті» [12]. Як сфера смислоутворення пам'ять формується в різних площинах — загальнонаціональній, регіональній і локальній, ретрансляторами яких виступають відповідні дискурси. Загалом історична пам'ять репрезентує колективні сприйняття минулого, утім її змістом є не стільки сутність і присутність факту, скільки його стереотипізовані образи й оціночні уявлення. За Л. Нагорною, історична пам'ять не стільки масове знання про минуле, скільки сприйняття минулого як спадщини, що стає інструментальною цінністю. «Коли пам'ять органічно вбудовується в систему пошуку ідентичності, проблеми об'єктивності відходять на другий план. Цілковито імовірним стає “зловживання пам'яттю”, а то й перетворення її на інструмент ідеологічної війни» [13, с. 311—312].

Ознакою трансформації усталених уявлень про військові протистояння стало їх переформатування у війни ідей, спрямовані на нав'язування власного виміру історичної пам'яті, світоглядних і ціннісних орієнтацій іншим народам і суспільствам. Війна ідей, захоплюючи віртуальний і когнітивний простори, програмує навколо людини інформаційно-культурне середовище, прямо чи опосередковано формує інформаційні канали сприйняття дійсності. Хоча маніпулювання смислами має здебільшого фонову дію, війна ідей має «подвійне дно», оскільки за певною фоновією інформацією прихований глибинний смисл, який і справляє основний вплив на суспільство. Поєднання «сміслових війн» з кардинальними зрушеннями у національному й регіональному інформаційних просторах обумовлює формування в Україні «ризикогенного ландшафту» з ознаками нової інформаційно-безпекової реальності.

У визначенні параметрів «ризикогенних ландшафтів» увага звертається на всі ризики, що містяться у ризиковому полі, інтерпретовані в широкому соціокультурному контексті. Для запобігання розширенню меж «ризикогенного ландшафту» застосовується багатокомпонентний комплекс заходів протидії інформаційній експансії, базований на виробленні дієвих стратегій реагування на інформаційні атаки супротивника й захисту національного інформаційного простору. Засобом подолання деструктивних впливів стає забезпечення медійної переваги, яка досягається жорст-

ким контролем за інформаційними потоками й репрезентацією об'єктивного дискурсивного аналізу контроверсійних проблем. Головною метою при цьому має бути реалізація завдань консолідації суспільства й утвердження національної ідентичності.

Очевидно, що в умовах сучасних мілітарних викликів державний простір є одним із потужних факторів відновлення ресурсу української ідентичності. Без усвідомлення народом приналежності до своєї території та культури, відповідальності за долю країни й підтримання базових спільних цінностей моделювання консолідаційних стратегій національної політики неможливе. Якими ж є ресурси відновлення української ідентичності? Якщо говорити про відновлення у національно-регіональному вимірі, то цей ресурсний потенціал перебуває у сфері інформаційно-культурної та регіональної політики, а також політики збереження національної та регіональної пам'яті. Сьогодні відбувається складний процес становлення нового образу територіальної спільноти-громади й нової логіки взаємодії просторових і соціокультурних ідентифікацій, що сприяють формуванню нового регіонального світосприйняття. Вибудовується асоціативний ряд «образів» регіонів як нерозривної цілості національної території, а регіональна ідентичність перетворюється на вагомий політичний ресурс.

Дифузність і гібридність регіональних ідентичностей значно ускладнюють процес осмислення їхньої специфіки, утім без уявлення про цей феномен навряд чи вдасться відійти від тенденцій конфронтаційної логіки й обстоювання бінарних опозицій у розв'язанні просторово-ідентифікаційних проблем. Конфронтаційності логічних побудов здатні протистояти безпекові дискурси, орієнтовані на репрезентацію механізмів впливу на інтерпретацію подій, з'ясування векторів формування дискурсивних практик і прояснення траєкторій циркуляції різноманітних вимірів їх сприйняття суспільством. Безпекознавча парадигма розглядає безпеку як когнітивний процес, зміст якого полягає у свідомому й цілеспрямованому управлінні загрозами й небезпеками, створенні й гарантуванні достатніх і необхідних умов для забезпечення національних інтересів. Саме за таких умов і формується безпековий дискурс, який розглядається як ключовий елемент реалізації державної безпекової політики України в контексті сучасних мілітарних викликів.

Серед ознак безпекового дискурсу виокремлюють наступні:

- аксіологічність — проголошення найвищими цінностями життя і здоров'я людини, пріоритетність безпеки соціальної та інституційної систем;
- стратегічність — інтерпретація будь-яких питань крізь призму безпекової парадигми, інтеграція певного кола питань до категорії «безпекових»;
- динамічність — адаптація до нових соціальних і безпекових умов, трансформація відповідно до глобалізаційних викликів;
- гнучкість — потенціал використання як інструмента у політичних практиках, стимулювання розвитку безпекового законодавства;
- ідеологізація — підтримка й відображення певних ідеологічних позицій, створення умов для соціального сприйняття та легітимації безпекових заходів;
- комунікативність — формування процесу комунікації між суб'єктами з вербальними й невербальними засобами передачі інформації, що дозволяє досягти максимального впливу на потенційну аудиторію;

- мобілізаційність — консолідація ресурсів суспільства (військових, економічних, громадських) для протидії загрозам;
- конструктивність — відображення соціальної реальності або її симулякрів, вплив на сприйняття суспільством певних подій та явищ як загрозливих, вибір допустимого інструментарію для розв'язання безпекових питань.

На підставі цих та інших ознак вибудовується типологізація безпекових дискурсів, яка обумовлює можливості для їх системного дослідження та структурування згідно з визначеними критеріями. Серед основних критеріїв виділяють соціальні, когнітивні, функціональні й ідеологічні. Соціальні критерії передбачають виокремлення безпекового дискурсу на основі зв'язку з різними соціальними групами або інституціями (політико-безпековий, юридично-безпековий, кібербезпековий, медіадискурс). За когнітивними критеріями безпековий дискурс типологізується на основі когнітивних процесів, які він відображає. Це можуть бути дискурси, пов'язані з певними способами мислення, пізнання або ухвалення рішень (науковий, релігійний, філософський). За функціональними критеріями безпековий дискурс класифікується за його функцією в суспільстві (інформативний, комунікативний, освітній, правоохоронний). Функціональний підхід дозволяє визначити, яким чином безпековий дискурс сприяє реалізації соціальних завдань і функцій держави. В основі ідеологічних критеріїв — підтримувані або пропаговані ідеології, які є пріоритетними для дискурсу (ліберальний, консервативний, мілітарний). Ідеологічний підхід дозволяє зрозуміти, яким чином дискурс формує і підтримує системи цінностей і переконань у суспільстві, а також якими силами й засобами здатна оперувати інституційна система для реалізації безпекової стратегії [14, с. 113—115].

Концептуалізація безпекового дискурсу міжнародних відносин пов'язана з теоріями рефлексіонізму. За О. Вайвером до них відносяться постмодернізм, критична теорія, соціальний конструктивізм і фемінізм, для яких дискурс є частиною їх парадигмальної системи [15, с. 149—185]. У пошуках нової методології пізнання соціополітичних процесів увага фокусується на осмисленні взаємозв'язків між мовою та політикою в контексті аналізу найважливіших аспектів інформаційно-комунікативного простору — сенсів та ідентичностей [16, с. 235—254]. Розрізняється система симетричних й асиметричних підходів до успішної реалізації інформаційно-безпекової політики держави в контексті концепцій управління суспільними рефлексіями. В основі «управління рефлексіями» перебувають комплексні заходи непрямого впливу на рефлексію об'єкта (геополітичного опонента) для його опосередкованого спонукування до ухвалення потрібних рішень. Акцент робиться на застосуванні інтелектуальних методів інформаційної війни й невербальних інформаційних контактах.

Суттєвий наголос у методологічних побудовах рефлексіонізму зроблено на утвердження необхідності уважного вивчення специфіки не стільки самого мовлення, скільки функціоналу наявного чи прихованого мовного контексту на двох рівнях: крізь парадигму особи (індивідуальному) й у громадсько-суспільному вимірі (колективному) [17, с. 1—13]. Розробляючи теорію інтерпретаційних парадигм, Р. Когейн центральне місце в ній відводив саме текстовим інтерпретаціям,

сенсам, контекстам і значенням у досягненні взаєморозуміння та налагодженні діалогічної культури суспільства [18, с. 379—396]. Недостатньо вивченими залишаються питання, пов'язані зі смисловими аспектами інформаційної зброї, за допомогою якої можна легко потрапити на «територію сенсів» супротивника, змінити систему його цінностей та нав'язати нову картину світу.

Методологічні стратегії соціального конструктивізму орієнтовані на усталення концепції «безпеки людини» («human security»), за якою фокус безпекового дискурсу переноситься з держави на людину, фактично утворюючи новий антропологічно-безпековий формат. Поняття «безпека людини» з'явилося у міжнародному дискурсі лише наприкінці ХХ ст., до цього часу загальноприйнятною концепцією була ідея безпеки у державному розумінні. ХХІ століття спричинило певні зрушення у генеруванні безпекових стратегій, які паралельно з національною безпекою, роблять акцент на соціально орієнтованих безпекових механізмах. Утім, до початку російсько-української війни подібні концепції майже не розроблялись в українській безпековій аналітиці, увага формуванню системи безпеки у «людському вимірі» не приділялась. Безумовно, сьогодні виникає нагальна потреба у визначенні основних компонентів «безпеки людини», нормативному забезпеченні цієї сфери й практичній реалізації її принципів на регіональному й локальному рівнях. Тим більше, що з 2012 р. концепція «human security» перебуває у наративі ООН у контексті перспектив глобального розвитку, зокрема у «Програмі сталого розвитку 2030», що наочно демонструє її стратегічний потенціал. «Безпека людини» визначається як захист «життєвого ядра всіх людських життів шляхом забезпечення свободи людини та її самореалізації, захист від критичних (інтенсивних) та масштабних (всеохопних) загроз та ситуацій» [19, с. 4].

Підходи соціального конструктивізму трактують безпековий дискурс як інструмент впливу на міжнародну політику в процесі формування стратегій «м'якої сили» («soft power») й використання дискурсивної культури в утвердженні іміджу держави на світовій арені. До атрибутів «м'якої сили» Дж. Най відносить «інтелектуально привабливий» компонент, що репрезентує найбільш розумну поведінку держави у конкретній ситуації, сукупність привабливих для інших держав аспектів національного буття і культури, сповідуваних політичних цінностей та зовнішньополітичного курсу. Разом з тим, він дотепно зазначає, що поняття «м'яка сила» можна порівняти з «погодою, від якої залежить все, але вплив якої не завжди піддається раціональному поясненню або математичному підрахунку» [20, с. 53—76].

Провідною концептуальною платформою у межах безпекових студій вважається теорія сек'юритизації («securitization»), яка базується на концепції конструктивізму, проте чітко орієнтована на осмислення проблем соціально-безпекової сфери. Автор терміна «сек'юритизація» О. Вайвер трактує її як процес, в якому актор будує свою риторику на акцентуванні й маркуванні питань безпеки, що реально загрожують його існуванню. Таким чином, за допомогою мовленнєвого акту політична проблема фактично трансформується в екзистенційну. Безпека, на думку О. Вайвера, це — мовленнєвий акт. Об'єкт міжнародної реальності стає безпековою проблемою саме в той момент, коли політична еліта заявляє про цей об'єкт як про

наявну чи можливу загрозу. Репрезентуючи концепцію безпеки на дискурсивному рівні, О. Вайвер доводить, що координати її визначення в реальному житті залежать від стратегій конструювання відповідної риторики. На його думку, безпека є соціальним дискурсом, що виник внаслідок соціалізації. Схвалення акту сек'юритизації громадськістю є обов'язковим, адже легітимізує її та заходи, які будуть вжиті задля відновлення стану безпеки. «Сек'юритизація є практичним втіленням ключового для дискурс-аналізу поняття: тотожності мовленнєвого акту і дії» [21, с. 123—134].

Розгляд концептуальних основ теорії сек'юритизації актуалізує дослідження не тільки проблеми дискурсу як стратегічного нарративу у сфері безпеки, а й усієї системи стратегічної комунікації держави. Ефективність стратегічних комунікацій великою мірою залежить від ступеня скоординованості їх діяльності й від узгодженості інформації, яка розробляється й розповсюджується для різних цільових аудиторій. Стратегічний нарратив є ключовим контентним елементом усієї інформаційної діяльності держави й на його утвердження в цільових аудиторіях (внутрішніх і зовнішніх) спрямовуються всі наявні стратегічно-комунікаційні можливості держави. Проблемою залишається те, що сьогодні відсутнє єдине розуміння самої концепції стратегічного нарративу.

Активно досліджується безпековий дискурс у світовій соціолінгвістиці. Дискурсивна соціолінгвістика розглядає його як інструмент мовленнєвої конструкції уявних та реальних загроз і небезпек. Мова репрезентується як засіб, крізь призму якого формуються уявлення про загрози й способи їх подолання. А мовні практики визначаються як системоформувальні у створенні й підтримці безпекових нарративів. Британські лінгвісти М. Макдональд і Д. Гантер наголошують на непересічному значенні «описів» дискурсивної конструкції безпеки у різноманітних національних і транснаціональних локаціях. Будь-який сучасний геополітичний конфлікт є боротьбою певних сенсів, що відображають спосіб життя й цінності сторін. Однією з ключових детермінант таких протистоянь завжди буде нарратив, який несе в собі стратегічні меседжі [22].

Зрозуміло, що в умовах сучасних мілітарних загроз дискурсивну політику національної безпеки України необхідно постійно вдосконалювати. Динаміка впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на національну безпеку зумовлює необхідність гнучкої адаптації її частин до глобальних, національних і регіональних викликів. Особливо це стосується тих сегментів, які одночасно інтегровані у систему національної й регіональної безпеки. Проблеми регіональної безпеки належать до найважливіших і найскладніших багатоаспектних й інтегральних факторів відновлення суспільно-політичного життя повоєнної України; серед основних компонентів регіональної безпеки, які вимагають посиленої уваги, виокремлюють політичний, економічний, військовий, соціальний, енергетичний та інформаційний. Зміцнення регіональної безпеки напряму залежить від того, наскільки раціонально будуть переосмислені традиційні догми й стереотипи в розумінні цього феномена, а також обрані форми й методи його забезпечення у мілітарних і повоєнних умовах.

У контексті оновлення засад регіональної безпеки важливо усвідомлювати значення її психологічно-ментального виміру, орієнтованого не лише на захист від

негативних явищ, але й на активне створення позитивного середовища для розвитку й відновлення особистості у кризових ситуаціях. На регіональному рівні стан ментальної безпеки тісно пов'язаний з динамікою формування комфортного ментального середовища. Традиційно людина сприймає регіональний простір крізь призму візуалізації окремих «ментальних образів», розпізнавання яких потребує знання символічних кодів, що притаманні цьому ареалу. Ментальний простір постає суб'єктивною проекцією відображення, динамічною формою ментального досвіду. Він актуалізується внаслідок інтелектуальної взаємодії суб'єкта зі світом і має здатність до одномоментної зміни суб'єктивних й об'єктивних координат. «Точки біфуркації» в ментальному просторі виникають у контексті дискурсивних практик і являють собою перебування ментальних конструктів у стані «переходу» від кризи до можливого вибуху. Міжетнічні проблеми, наявність двох і більше мов на території регіону, різниця у соціально-економічній інфраструктурі можуть істотно впливати на безпекову динаміку. А спроби впровадження різновекторних стратегій безпекової життєдіяльності здатні призводити до наслідків, діаметрально протилежних тим, на досягнення яких вони були спрямовані. Традиційно інститути й механізми регіонального управління виявляють специфічну «захисну реакцію», яка обумовлюється потребами актуалізації власних локальних інтересів задля стабілізації системи регіональних відносин.

Сьогодні стає очевидним і те, що пошук оптимальних шляхів розв'язання питань глобально-регіональної безпеки виходить за межі класичних парадигм. Шукати нові безпекові алгоритми необхідно у багатовимірному інформаційно-комунікативному просторі, де взаємодіють різноманітні суб'єкти міжнародних відносин, спостерігаються негативні наслідки непередбачуваних суспільно-політичних процесів національного й регіонального рівня, активізованих глобалізацією. Це призводить до нескінченних дебатів про найбільш ефективну концептуальну основу формування механізмів гарантування міжнародної, національної та регіональної безпеки. Ситуація значно ускладнюється тим, що досягнення стратегічних політичних цілей відбувається шляхом розв'язання війн і конфліктів, посилення дезінтеграційних дій, застосування політичного, економічного, інформаційного тиску на противника.

Військово-політичні конфлікти глобалізаційної доби вже неможливо уявити без потужної когнітивно-інформаційної складової. Інформаційна експансія активно використовується провідними державами світу для реалізації своїх геополітичних інтересів, що об'єктивно призводить до трансформації інформаційної боротьби в інформаційні конфлікти. Метою таких конфліктів є інформаційне домінування, «переформатування» інформаційного простору й використання його як фактора дисбалансу міжнародного безпекового середовища. А це означає, що тільки системні заходи з боку держави, спрямовані на впровадження інформаційної культури й налагодження механізмів управління інформаційною безпекою, здатні допомогти у подоланні глобальних і регіональних безпекових загроз і викликів.

Швидкий прогрес у галузі комунікаційно-інформаційних технологій перетворив інформаційну культуру на каталізатор нових типів глобальних викликів.

Глобалізаційна динаміка не залишає сумнівів у тому, що сучасне суспільство переходить на нову стадію «інформаційного соціуму», позначену масштабним зростанням ролі інформації та високим рівнем її ефективності. Чи можна вважати цю стадію етапом «третьої хвилі», представленій у теоретичних моделях побудови суспільства Е. Тоффлера, чи провісником «четвертої» — ще належить з'ясувати. Утім, очевидно, що за наявних умов інформаційна безпека репрезентується як базовий елемент інформаційної культури суспільства, функціонал якої полягає не лише у формуванні системи адекватного сприйняття, обробки й збереження інформації, а й у створенні можливостей для захисту від небезпечного інформаційного контенту як засобу ведення інформаційних війн.

Для активізації «захисних» можливостей феномен інформаційної культури варто розглядати у чотирьох вимірах: цивілізаційному — як складову становлення глобальної інформаційної мережі й новий тип культури інформаційного суспільства; національному — як чинник формування нації зі спільною історичною пам'яттю; регіональному — як ціннісно-культурний регулятор соціальної динаміки у конкретному ареалі й локальному — як інформаційну культуру особистості й соціуму. Забезпечення сталого розвитку інформаційної культури на національно-регіональному рівні можливе лише за наявності національної єдності та сформованої національної культури як сукупності спільних традицій і цінностей. Відповідно на українському «порядку денному» одним із пріоритетних має бути питання, пов'язане з усвідомленням ролі інформаційної культури як чинника формування національної ідентичності у сучасних глобалізаційно-мілітарних реаліях. Хочеться сподіватись, що це усвідомлення відбувається, адже чим вищий рівень розвитку інформаційної культури суспільства, яке протистоїть агресії, тим менше шансів у ворога перемогти в «гібридній війні». Українська держава конче потребує виваженої інформаційно-безпекової політики, спрямованої на обстоювання пріоритетних національних інтересів задля ефективності процесів демократичних трансформацій.

Деякий поступ у цьому напрямі є. У затвердженій президентським указом від 28 грудня 2021 р.¹ Стратегії інформаційної безпеки цілком обґрунтовано визначаються актуальні виклики й загрози національній безпеці України в інформаційній сфері та окреслюються стратегічні цілі й завдання, спрямовані на протидію таким загрозам. Метою стратегії є посилення спроможності щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами й заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав і свобод кожного громадянина [23]. Розрахована стратегія на період до 2025 р., тому зрозуміло, що концептуальні та практичні аспекти становлення інформаційної безпеки сучасної України потребують оновлення та удосконалення. Особливо це стосується регіонального виміру інформаційно-культурної безпеки.

¹ Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 р. «Про Стратегію інформаційної безпеки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/685/2021>

У контексті доопрацювання Стратегії інформаційної безпеки України варто звернути увагу на наявність регіональних викликів і загроз, пов'язаних з інформаційною реінтеграцією громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях, та підвищенням рівня культури регіонального діалогу. Регіони й територіальні громади України взяли на себе один із найбільш відчутних ударів російсько-української війни. Унаслідок знищення інфраструктури й втрати людських ресурсів, необхідності адаптації економічного й соціального потенціалу до умов воєнного стану перед ними стоїть невідкладне завдання зміни регіональних пріоритетів соціально-економічного розвитку. Такий стан вимагає актуалізації розробки нових підходів і моделей регіональної політики в Україні та заходів з її реалізації на рівні окремих громад і регіонів. Держава в особі своїх інституцій центрального, регіонального й субрегіонального рівнів має репрезентувати науково-інституційне підґрунтя формування стратегій повоєнного відновлення країни й майбутнього безпекового середовища, докласти неабияких зусиль для інтенсифікації соціально-економічної регенерації на регіональному рівні.

Отже, врахування закономірностей формування полікультурного регіонального простору України має стати одним із пріоритетних напрямів конструювання безпекових стратегій сучасності. Недооцінка владою просторових чинників трансформаційних процесів завжди загрожує серйозними ускладненнями. Регіональність як ознака специфічності певних частин території притаманна всім країнам світу та є атрибутом кожної держави; процеси регіоналізації мають свої історичні, соціокультурні, етнополітичні передумови, які потребують уважного вивчення. Аналіз нинішнього стану політичного поля України дозволяє фахівцям-політологам зробити висновок про реальність виникнення у ньому небезпечних ситуацій, пов'язаних із центр-периферійною динамікою та налагодженням стабільної системи взаємовідносин між центральною, регіональною і місцевою владою [23, с. 299—300].

В умовах повоєнного відновлення України регіональні характеристики набувають значення структурно-функціональних детермінант, які стимулюють і посилюють ефективність відбудовчих процесів у регіонах. Але варто наголосити, що без віднайдення механізму балансу національних і регіональних інтересів, врахування історичного досвіду геополітичної регіоналізації України й безпекових викликів сучасної соціокультурної динаміки, конструювати моделі майбутнього середовища безпеки безперспективно. Завдання регіоналістики, з якими вона здатна впоратись, — репрезентація ролі регіонального фактора у формуванні глобального безпекового середовища й вироблення алгоритмів осмислення феноменів просторовості й територіальності в контексті сучасних безпекознавчих парадигм. Інтелектуальний ресурс регіоналістики — це саме той методологічний інструментарій, який уможливає генерування інноваційних моделей розвитку глобально-регіональних суспільних систем, розробку стратегій європейської безпекової політики, дослідження історичного простору держави як основи національної ідентичності й утвердження нового просторово-безпекового мислення. Утім, без розбудови системи культури безпеки їх реалізація може виявитися проблематичною.

Тільки стабільна система культури безпеки обумовлює усталення нових форм безпекового мислення та формування психологічно-ментальної стійкості суспільства. Це довготривалий процес, який потребує постійних зусиль та інвестицій. Кристалізація стійкого безпекового світовідчуття людини — справа не одного покоління. Особливо важко вона відбувається у ситуації «гібридної невизначеності», коли інструментом творення реальності стає зіткнення контрверсійних уявлень і психологічний тиск, здійснюваний засобами інформаційних війн. Маніпулятивний вплив здатен перетворюватись на зброю, застосування якої призводить до смислових трансформацій реальності. Саме тому удосконалення системи інформаційної безпеки й розвиток інформаційної культури — невідкладні завдання для Української держави. Лише усталена система культури безпеки може стати запорукою захищеності державних інтересів і національних цінностей, надійним підґрунтям для створення можливостей «переходу» на якісно вищий рівень розвитку, джерелом відтворення та розбудови попри конфлікти й ризики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

1. Vermenych, Ya.V. Rehionalno-prostorovi klasteri ukrayinskykh bezpekovykh studii: synerhiia: sotsiohumanitarnystryky. *Visnyk NAN Ukrainy*. 2024. 3: 30-43 [in Ukrainian].
[Верменич Я.В. Регіонально-просторові кластери українських безпекових студій: синергія: соціогуманітаристики. *Вісник НАН України*. 2024. № 3. С. 30—43].
2. Chandler, D. Resilience and human security. The post-interventionist paradigm. *Security Dialogue*. 2012. 43 (3): 213-229.
3. Ball, T., Farr, J. & Hanson, R.L. (Eds.) Political innovation and conceptual change. Cambridge: Cambridge University press, 1989. 380 p.
4. Derrida, Zh. Pozysyii: Besidy z Anri Ransom, Yuliieiu Kristievoiu, Zhanom-Lui Udbinom, Hi Skarpetta. Kyiv, 1994 [in Ukrainian].
[Дерріда Ж. Позиції: Бесіди з Анрі Ронсом, Юлією Крістевою, Жаном-Луї Удбіном, Гі Скарпетта. Київ: Дух і літера, 1994. 160 с.].
5. Van Dijk, T.A. Discourse and power. New York: Palgrave, 2008. 324 p.
6. Fuko, M. Arkheolohiia znannia. Kyiv, 2003 [in Ukrainian].
[Фуко М. Археологія знання. Київ: Основи, 2003. 326 с.].
7. Smit, E. Natsionalna identychnist. Kyiv, 1994 [in Ukrainian].
[Сміт Е. Національна ідентичність. Київ: Основи, 1994. 224 с.].
8. Brekhunencko, V., Boiko, P. & Zaiats, A. Prostorovi mezhi ukraïnskoho svitu: kompleks uia- vlen ta yikhnia realizatsiia v rannomodernii Ukraini (XVI—XVIII st.). Lviv; Kyiv, 2023 [in Ukrainian].
[Брехуненко В., Бойко П., Заяць А. Просторові межі українського світу: комплекс уявлень та їхня реалізація в ранньомодерній Україні (XVI—XVIII ст.). Львів; Київ, 2023. 480 с.].
9. Hromenko, S. (Comp.). Ukrainykyi Multyfrontyr: Nova skhema istorii Ukrainy (neolit — pochatok XX st.). Kharkiv, 2024 [in Ukrainian].
[Український Мультифронтир: Нова схема історії України (неоліт — початок XX ст.). Упор. С. Громенко. Харків, 2024. 480 с.].
10. Vermenych, Ya.V. Ukraina: istorychnyi prostir identychnosti. Kyiv, 2025 [in Ukrainian].
[Верменич Я.В. Україна: історичний простір ідентичності. Київ: Інститут історії України НАН України, 2025. 667 с.].

11. Doroshko, M., Ihnatiev, P. & Kryvonos, R. Vstup do mizhnarodnoho rehionoznavstva. Kyiv, 2018 [in Ukrainian].
[Дорошко М., Ігнат'єв П., Кривонос Р. Вступ до міжнародного регіонознавства. Київ, 2018. 255 с.].
12. Nora, P. Tererishnie, natsiia, pamiat. Kyiv, 2014 [in Ukrainian].
[Нора П. Тетерішнє, нація, пам'ять. Київ: Кліо, 2014. 272 с.].
13. Nahorna, L. Istorychna pamiat: teorii, dyskursy, refleksii. Kyiv, 2012 [in Ukrainian].
[Нагорна Л. Исторична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. 328 с.].
14. Zinoruk, M.M. Bezpekovyi dyskurs v konteksti realizatsii derzhavnoi bezpekovoi polityky Ukrainy. *Derzhava ta rehiony. Seriia: Pravo*. 2024. 1 (2): 113-115 [in Ukrainian].
[Зінорук М.М. Безпековий дискурс в контексті реалізації державної безпекової політики України. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 1 (2). С. 113—115].
15. Waever, O. The rise and fall of the inter-paradigm debate. *International theory: positivism and beyond*. Cambridge: Cambridge University press, 1996. 149-185.
16. Lapid, Y. The third debate: on the prospects of international theory in a post-positivist era. *International studies quarterly*. 1989. 33: 235-254.
17. Godinho, L. Discourse and international relations: a theoretical and methodological approach. *Janus net. E-journal of international relations*. 2016. 7 (2): 1-13.
18. Keohane, R. International institutions: two approaches. *International studies quarterly*. 1988. 32 (4): 379-396.
19. Report of Commission on human security "Human Security Now". New York, 2003. 159 p.
20. Nye, J. Soft power: The means to success in world politics. New York: Public Affairs Group, 2004. 191 p.
21. Buzan, B. & Waever, O. Regions and powers: the structure of international security. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2003. 592 p.
22. MacDonald, M.N., Hunter, D. The discourse of security: language, illiberalism and governmentality. London: Palgrave Macmillan, 2019. 353 p.
23. Politychna bezpeka Ukrainy: problemy politychnoho i derzhavnoho pravlinnia: Prohnozna otsinka, mekhanizmy zabezpechennia. Kyiv, 2023 [in Ukrainian].
[Політична безпека України: проблеми політичного і державного правління. Прогнозна оцінка, механізми забезпечення. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2023. 304 с.].

Надійшла / Received 22.05.2025

Yaroslava VERMENYCH

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Professor,
Corresponding Member of the NAS of Ukraine,
Head of the Department of Regional History of Ukraine,
Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
verrosla@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4445-9492>

CONCEPTUALIZATION OF THE SECURITY
DISCOURSE OF REGIONAL STUDIES IN THE CONDITIONS
OF CONTEMPORARY MILITARY CHALLENGES

The purpose of the article is to analyze the conceptual approaches to the formation of the security discourse of regional studies as a humanitarian resource for optimizing the national and regional security policy of Ukraine. **The methodology** is based on the application of security science paradigms, which are focused on the theoretical substantiation of the stability of the security sphere, understanding the phenomenon of security culture, and developing methodological tools for studying the problems of global, national, and regional security. **Scientific novelty.** The innovative use of the security science methodology has led to the representation of the security discourse of regional studies as an ontological system, subordinated to clarifying the essence of regional conflicts in the Ukrainian socio-cultural space and modeling strategies for balanced regional development in wartime and post-war times. **Conclusions.** It is proven that only an established system of security culture can become a guarantee of protecting state interests and national values, a prerequisite for sustainable development of society, creating opportunities for responding to military challenges and restoring the security environment of Ukraine. In modern realities, there is an urgent need to outline the conceptual boundaries of the security discourse of regional studies as a strategic resource of security culture, which focuses on issues of mentality, identity, shapes public opinion, and influences political decision-making at the regional level. It is emphasized that the improvement of the information security system and the development of information culture should be considered as strategic guidelines for Ukrainian security policy.

Keywords: *information and cultural security, security discourse, regional studies, regional development, strategic narrative.*